

УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ НА СТОРОЖІ РІДНОГО СЛОВА

М. П. Лесюк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380 (342) 59-60-63*

У статті йдеться про дискримінацію української мови, шовіністичні утиски її з боку колоніального російсько-радянського режиму і висвітлення цієї проблеми в працях українських учених-мовознавців.

Ключові слова: *асиміляторська політика, функціонування української мови, протест української інтелігенції, захист і престиж рідної мови.*

У 2004 році минуло 350 років від того часу, як Україна потрапила в колоніальну залежність від Росії, і всі ці роки спочатку царський, а потім комуністичний колоніальні режими насаджували в Україні свою азійську культуру і великоросійську мову. Усі ці роки в Україні культивувався новий тип людини – тип українця-малороса, який до самозабуття мав любити “старшого брата”, його мову, його вождів, а свою мову, свою культуру на всілякі лади висміювати, зневажати і поступово забувати. Необхідно ствердити, що на превеликий жаль, мета ідеологів російського шовінізму в значній мірі досягнута, бо на більшій території України автохтонне населення таки відлучено від рідної мови, рідної культури та історичної пам’яті, поступово забуло про корені свого роду. І хоча в генетичному коді асимільованих аборигенів ще збереглися окремі елементи рідної говірки, вони проявляються лише інколи, спонтанно і лише подекуди, бо глибоко заховані за товщею чужої мови. У результаті активної асиміляторської політики російсько-радянських ідеологів в Україні на кінець ХХ ст. склалася катастрофічна ситуація, коли мова титульної нації могла зникнути з лінгвістичної карти світу, перетворитися на мертву мову, збережену лише в літературних творах. Тому закономірним і логічним був протест української інтелігенції проти такої мовної політики, закономірним і логічним було створення в Україні Товариства української мови імені Тараса Шевченка, закономірним і логічним був крах тоталітарної радянської шовіністичної системи і таким же закономірним та логічним було відродження Української незалежної держави. Однак відновлення української державності, надання українській мові офіційного статусу, на жаль, не вирішило питання, бо навіть у новому українському керівництві, яке прийшло після помаранчевої революції, є немало людей, байдужих до української мови, прихильників зросійщення України, які вже надто опікуються російською мовою, усіляко намагаються „захистити“ її від якоїсь уявної “українізації”.

У реакційній, антиукраїнській, українофобській пресі піднімається гвалт навколо української мови, стверджується, що Східна Україна здавна була російськомовною і там не слід насильно нав'язувати українську мову, ведеться відверта, цинічна агітація за розвал України, поділ її на частини, в яких нібито проживають різні народи з різними мовами і ментальностями. Українську мову називають “галичским наречием”, галичан звинувачують у якійсь агресивності, в намаганнях нав'язати мешканцям східних областей України свою мову, культуру, звичаї, віру. Однією з таких реакційних статей, наскрізь просякнутою ненавистю до всього українського та, зокрема, до Галичини, є стаття якоїсь Анісімової “Защитить Дульцинею!” в газеті „2000. Свобода слова“ ще за 8 квітня 2005 року, виписки з якої збереглися в автора цих рядків. Тепер інтернет-простір заповнений гнівними протестами проти статті якогось “політичного консультанта” Анатолія Вассермана, який заявляє, що “украинский язык является диалектом русского, и доказать это довольно легко”. На думку цього “консультанта” кожний діалект більш обмежений у користуванні, оскільки обмежений як територією, так і “по тематике”, але цей товариш Вассерман великодушно дозволяє українському “діалектові” жити, не вимирати, як не вимер, наприклад, “диалект архангелогородский или уральский в России, кокни или лоулендерский – в Великобритании”. Він вважає, що лексику в українській мові „постарались изменить достаточно радикально“, просто, мовляв, брали слова, які відрізнялися за змістом від російських і оголошували їх питомо українськими. Вассерман побачив, що в українській мові немає дієприкметникових зворотів, які є в російській, але такі відмінності, мовляв, “бытуют в любом диалекте”. Проте норм української мови, яких не було в російській, і „под лупой не отыскать“. Зрештою, цей Вассерман взагалі вважає, що й концепція існування України як окремої держави та українців як окремого народу була “изначально искусственной”. Тут виникає запитання: а чи хтось із українських мовознавців чи „політичних консультантів“ влязав із своїми порадами в ізраїльський іврит чи в мову якогось іншого народу?

Усім відомі реакційні, гнівні антиукраїнські виступи манкурта з українським прізвищем із Донецька Миколи Левченка, який озвучив, нібито, від імені Донецької обласної ради заяву, в якій назвав українську мову „продуктом смешивания русского языка с польским“, українців охрестив „пособниками фашизма“, а культуру українського народу – „фольклором“. Він, на жаль, не одинокий у своїх поглядах і намірах. Його активно підтримує власник концерну «Норд» і заступник голови політвиконкому Партії Регіонів народний депутат Валентин Ландик, який закликає студентів донецьких навчальних закладів не пускати в аудиторії україномовних викладачів. Дивує і обурює той факт, що з такими заявами виступає державний чиновник, секретар обласної ради, який одержує високу зарплату від держави, народ і мову якої люто ненавидить і зневажає. Подібні заяви і виступи підтримуються й більш високими чиновниками. Будучи віце-прем'єром з гуманітарних питань,

Дмитро Табачник, який навіть з обов'язку своєї посади повинен був усіляко захищати державну мову, неодноразово демонстрував свою зневагу до неї, заявляв, що українська мова економічно невігідна і культурно невиправдана, гальмує розвиток високого мистецтва, зазіхає на українську демократію і таке подібне.

Подібних випадів проти українства є немало, тому, як ми зазначали, закономірною є захисна реакція української інтелігенції, учених-мовознавців, журналістів тощо, їх справедливий протест проти відвертої зневаги української мови та української культури. Сьогодні із вдячністю треба назвати в цьому плані праці мовознавців уже, на жаль, покійного Анатолія Погрібного, Лариси Масенко, Івана Ющука, Олександра Пономаріва, публіциста Василя Лизанчука та цілий ряд інших, які послідовно відстоюють право української мови на повноцінне функціонування в рідній державі, аргументовано спростовують нападки різноманітних українофобів, їх намагання запровадити в Україні другу – російську – державну мову, що сприяло б дальшій асиміляції українського народу.

Про те, як відбувався багатолітній процес насильницької асиміляції українців та їх мови, детально описано в книжці Лариси Масенко *“Мова і суспільство. Постколоніальний вимір”* (Київ: Видавничий дім „КМ Академія“, 2004.– 163 с.).

Книжка має кілька взаємопов'язаних між собою розділів, які розкривають питання історії української літературної мови, форм її побутування та її сучасного стану. Мовні проблеми тут розглянуто у їх зв'язку із суспільними, розкрито соціальну зумовленість мовних явищ, зокрема мовну політику комуністичної партії на українських теренах та її ганебну роль у формуванні сучасного двомовного соціуму України. У вступі Л. Масенко правильно зауважує, що у становленні національних держав вирішальним є мовно-культурний чинник. Однак у сучасній Україні державницько-патріотичні сили, зумівши домогтися державного статусу української мови, не зуміли розробити і впровадити ефективну мовно-культурну політику, яка б забезпечила обов'язкове вживання української мови в органах державного управління, судочинстві, в закладах освіти, науки, культури, засобах масової інформації, яка б протегувала її і в недержавних сферах суспільного життя. Саме так відроджувалася в постколоніальний період мова і культура багатьох європейських народів – чехів, словаків, угорців, хорватів, латвійців, естонців фінів тощо. Утвердження цих народів і їх держав стало можливим завдяки твердій і послідовній політиці владної національної еліти.

Так, перший президент Чехословаччини Тома Г. Масарик зумів не тільки проголосити чеську мову державною, але через низку законів впровадити її в суспільне життя. Усі державні службовці, офіцери тощо мусили скласти нелегкий іспит із чеської мови, і при цьому владна еліта не зважала на звинувачення чи нарікання німецької меншини, яка нещодавно перед цим була при владі. Відомо, що принцип мовно-культурної рівноправності в постколоніальний період демагогічно використовується, як це ми спостерігаємо тепер і в Україні, в інтересах

колишньої імперської культури, і саме представники імперського народу найбільше з приводу цього галасують.

Відсутність належної мовно-культурної політики в Україні сприяє домінуванню колишньої загальноімперської, тобто російської мови, збереженню так званої двомовності, хоча двомовними є лише українці, а росіяни залишаються переважно одномовними, оскільки їм кодові перемикання не властиві. Тепер Україна стала перед вибором: якщо в державі продовжуватиметься інерційний рух до російської одномовності, це приведе Україну до більш тісної реінтеграції з Росією, до нового її закабалення і втрати самостійності. Тому успіх будівництва самостійної української держави залежатиме від того, чи вдасться, як зазначає Л. Масенко, керівній еліті зупинити розкручений маховик русифікації і надати двомовному розвиткові країни зворотного напрямку, при якому двомовними ставали б російськомовні громадяни з поступовим переходом їх на українську одномовність. Зрозуміло, що цей процес потребує часу, але його всіляко треба прискорювати, бо якщо йти еволюційним шляхом розвитку української мови, як це пропонують деякі українські політики (мовляв, треба це делікатно робити, щоб не образити при цьому російськомовних громадян... Свій народ тут, на жаль, до уваги не береться), то можна ним іти ще довгих 350 років.

Кожен із розділів монографії Л. Масенко характеризує той чи інший історичний етап розвитку української мови, її суспільного життя. У розділі *“Українська літературна мова. Історія становлення й розвитку”* у лаконічній формі подані основні віхи становлення літературної мови, відзначено, що українська та російська мови розвивалися в нерівних умовах. Російська мова, яка владно загребла писемну спадщину Київської держави і зростала на фундаменті мови Київської Русі (тут відзначимо, що літературна мова Київської Русі була сформована у свою чергу під великим впливом староцерковнослов'янської мови), плекалась у вищих верствах суспільства, при постійній підтримці великодержавної влади, що потребувала єдиного „общерусского языка“ як духовного знаряддя поневолення всіх інших народів Російської імперії. Натомість історично окрадена, як відзначає Л. Масенко, позбавлена своєї писемної традиції і зведена до рівня побутового наріччя українська мова піднімалася знизу, з народного селянського середовища, долаючи опір і з боку самодержавного апарату, і з боку освіченої російської громадськості, і з боку свого ж зрусифікованого панства.

І все ж упродовж XIX–XX століть українська мова, перебуваючи в надзвичайно важких умовах, під постійними царськими заборонами, таки зуміла стати врівень з найрозвиненішими мовами світу. Певного розквіту вона досягла в другому десятиріччі XX ст., що й показано в розділі *“Доба українізації 20-их років. Концепція мовно-культурної політики Миколи Скрипника”*.

У 1923 році був прийнятий декрет, який дав початок „українізації“ в Україні. Цим декретом від державних урядовців вимагалось цілковитого переходу на українську мову, а ті, що не можуть чи не хочуть ви-

конати розпорядження, мають бути звільнені; не дозволялося приймати на працю нікого, хто не знав української мови, кожен, хто хотів вступити до вищого навчального закладу, повинен був скласти іспит з української мови. Тепер, майже через сто років, нам залишається тільки позаздрити рішенням тогочасної української більшовицької влади... Однак ці рішення були тимчасовими і були спрямовані на ідеологічне одурманення українського суспільства, чого, як уважало саме більшовицьке керівництво (а це підтверджується відповідними документами), було легше досягти, використовуючи рідну мову населення. І хоча у цей час і українська мовознавча наука, і українське красне письменство також досягли певного розквіту, роки українізації, як це відомо всім, завершилися повним розгромом українських наукових установ, спілки письменників і фізичним винищенням української інтелектуальної еліти.

У розділі *“1930-ті роки: українська мова в добу Великого терору”* на конкретних фактах, із посиланням на документи та першоджерела Л. Масенко яскраво змалювала трагічне похмілля після українізаційної ейфорії в Україні. Попри фізичне винищення інтелігенції комуністичний терор зачепив і духовну та наукову сфери. Починаючи з 30-их років припиняється вивчення української мови у ВНЗ, згортається україномовне справоведення, українська мова витісняється з наукової сфери; був заборонений Скрипниківський український правопис, з абетки вилучена літера *г*, заборонено видавати українські термінологічні словники, було вирішено „переглянути кадри на мовному фронті і вигнати з цього фронту буржуазно-націоналістичні елементи“. Почалося гоніння українських мовознавців Є. Тимченка, О. Курило, С. Смеречинського, П. Бузука та інших. Тавро „українського фашизму, буржуазного націоналізму“ було накладено на все мовознавство, на всі наукові видання Інституту української наукової мови. Щупальця радянського шовіністичного спрута проникали навіть у внутрішню структуру української мови: заборонялися певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні й ортоепічні правила, а натомість пропагувалися і вводилися близькі до російських або й живцем перенесені з російської мови. Усі ці заходи дали далекосяжні і глибокі результати, сліди їх ще дуже помітні і в сучасному українському мовознавстві.

Непослідовністю і суперечливістю в мовно-культурній політиці, як відзначає автор монографії у розділі *“1950-1960-ті роки: альтернативне мовознавство шістдесятників”*, відзначалася доба так званої хрущовської відлиги. З одного боку засудження культу Сталіна, масова реабілітація незаслужено репресованих, послаблення цензурного тиску на друковані видання, і з другого – посилення русифікації неросійських народів. Реформа освіти у 1958 році ввела в законодавство положення про вільний вибір вивчення другої (тобто національної) мови у російських школах, що закріпило панівне становище російської мови в системі освіти. У цей час активно пропагується теза про злиття мов в одну, звичайно, російську, і все робилося, щоб наблизити національні (особливо українську) мови до російської. Українська мова поряд з деякими інши-

ми була визнана неперспективною, а це означало її близький кінець. У цей час появляється в друці цілий ряд наукових праць, які вихваляють „благодіючий вплив російської мови на українську“, її визначальну роль у формуванні спільного лексичного фонду мов народів СРСР. Однак поряд із ними поширюються самвидавом машинописні копії праці І. Дзюби „Інтернаціоналізм чи русифікація?“, що була першим науковим соціолінгвістичним дослідженням реальної мовної ситуації тодішньої України, мовознавчі праці І. Світличного, С. Караванського тощо.

Особливих обертів набрав русифікаторський маховик в Україні у 1970-1980 роки, що добре описано в розділі „1970-ті – початок 1980-х років: посилення русифікації“. Під керівництвом таких ідеологів, як В. Щербицький, В. Маланчук та ін. Україна дуже швидко стала російсько-чи, точніше, суржикомовною. Одна за одною з’являються постанови про посилення вивчення російської мови (1978, 1983 рр.) в союзних республіках, якими заохочувалося викладання предметів російською мовою, надавалися вагомні пільги вчителям російської мови тощо. Активно пропагується політика білінгвізму, зближення російської та української мов. Допомогали в цьому московським ідеологам свої ж керівники академічних установ. Тут автор називає праці директора Інституту мовознавства імені О. Потебні академіка І. Білодіда *“Ленинська теорія національно-язикового строїтельства в соціалістическом обществe”*, *“Язык и идеологическая борьба”*, *“Всяк суцїй в ней язык...”*, а також праці *“Русский язык – язык межнаціонального общенія народів ССРСР”*, *“Русский язык – источник обогащєния языков народів ССРСР”* та інші, про зміст і напрям яких свідчать самі їх заголовки. Ці праці визначали методологію мовної політики в Україні.

Заборона української мови в російській імперії, усіляке і повсюдне нав’язування російської мови у радянській „тюрмі народів“ призвели до спотворення усного українського мовлення не тільки на території України, що була під окупацією Росії, але й на теренах Західної України. Тут українська мова зазнала не меншого впливу російської, і в цьому сприяла ще в ХІХ ст. мовна поведінка так званих москвофілів, які, будучи всіляко заохочувані російською владою, нібито визволяючи українську мову з-під польського впливу, наразили її на ще більший і згубний вплив російський.

Тепер в Україні маємо зросійщені міста і села, сучасна українська розмовна мова звичайних обивателів являє собою справжню мішанину українських та російських слів, яку влучно назвали суржиком. Л. Масенко у розділах *“Усні форми побутування мови. Явище вульгаризації мовлення”*, *“Суржик як соціолінгвістичний феномен”*, *“Мовна ситуація України”*, *“Соціальна стратифікація української мови. Мовне середовище”*, *“Мовна поведінка особистості в ситуації білінгвізму. Поняття мовної стійкості”* показує здеградовану мовну дійсність сучасної України, велику загрозу, що нависла над українською мовою як мовою держави, над українством та Україною взагалі. Із 37 млн 542 тисяч українців, що мешкають в Україні (77,8 % від усього населення України

станом на 5 грудня 2001 року), 14,8 % осіб назвали рідною російську мову, у той час, коли із 8 млн. 334 тисяч росіян (що становить 17,3 % від усього населення) українську назвали рідною лише 3,8 відсотка. Значна частина українського населення держави вважає (вслід за *табачниками*) українську мову неprestижною, мовою для побутового користування, тому в офіційній сфері послуговується російською. Фатальну роль у зросійщенні населення зіграла урбанізація, унаслідок якої значні маси сільського україномовного населення змушені емігрувати в міста і тут поступово переходять у розряд російськомовних, а точніше, суржикомовних громадян.

Професор Лариса Масенко присвятила цій тематиці також праці *“Мова і політика”* (Київ: Соняшник, 1999. – 100 с.), *“(У)мовна (У)країна”* (Київ: Темпора, 2007.– 88 с.) та деякі інші.

Визначне місце в справі утвердження української мови та відродження української духовності займає Василь Лизанчук – відомий в Україні вчений-філолог, публіцист, громадсько-політичний діяч.

З-під невтомного пера В.Лизанчука вийшли тисячі сторінок його високочитабельних книжок, наукових і публіцистичних статей. Тільки в часи незалежної України побачили світ його книги, що присвячені актуальним питанням відродження національних, духовних цінностей, утвердження української мови і культури, зокрема такі, як: *“О рідне слово, що без тебе я?!”* (1990 рік), *“Засоби масової інформації про русифікаторську політику в Україні”* (1993), *“Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні”* (1995), *“Завжди пам’ятай: Ти – Українець!”* (1996), *“З-під іга ідолів (Роздуми про пережитте)”* – 1997 рік, *“Кроки”* (2001), *“Кайдани ще кують”* (2004). Окрему увагу хочемо зосередити на книзі Василя Лизанчука *“Не лукавити словом”* (Львів, 2003, 560 стор.).

Василь Лизанчук – журналіст “від Бога”, неперевершений майстер гострого, емоційного, влучного вислову, вдалого і дотепного заголовка, про що свідчать як самі тексти його наукових та публіцистичних праць, так і їх назви. Створені автором заголовки статей, розділів книжки чи самої книжки або вдало підібрані для цього цитати з літературного твору говорять самі про себе. Тут без епіграфа, без анотації, без передмови читачеві стає зрозуміло, про що йтиметься в статті, у розділі, в книзі. Так, із назви *“Навічно кайдани кували”* та підзаголовка *“Факти, документи, коментарі про русифікацію України”* стає зрозуміло, що мова йтиме про багатовікове гноблення України Росією, про численні утиски й заборони української мови та культури, про експансію Росії в духовній та матеріальній сфері України.

Росія завжди проявляла свою агресорську суть стосовно інших народів, усі її царі, генсеки, президенти вважали себе і насправді були “собирателями земель”, підкорювачами інших народів, які, потрапивши в орбіту Росії, в її ведмежі обійми, під її юрисдикцію, вже ніколи не могли визволитися з-під цього імперського ярма.

Виглядало так, що початок 90-х років ХХ ст. мав стати початком нової ери для України – ери її незалежності, самостійності, за яку точилася тривала і кривава боротьба українських патріотів. Однак, як видно, ця незалежність України ще досить примарна, ілюзорна, бо на кожному кроці російські імпер-шовіністи в Росії та їх апологети в Україні гальмують її розвиток, її просування по шляху до людської цивілізації і справжньої демократії, пхають не те, що палиці, а цілі поліна, колоди у колеса її ще досить слабкого національного воза. Російські шовіністи зі своїми загребущими амбіціями гвалтують Україну повсюдно. Мало того, що вони захопили мовленнєвий, інформаційний, політичний простори, вони роблять спроби захопити й простір географічний, посягають на споконвічно українські землі.

В. Лизанчук гостро реагує на публікації та повідомлення в пресі, що зачіпають його патріотичні почуття. Він стверджує або заперечує, схвалює або спростовує викладене в тій чи іншій статті. Однак це не просто аналіз чужих публікацій. Він розгортає свою власну розповідь, висвітлює свою власну думку, свою концепцію, а матеріал, який черпає з різних друкованих джерел, використовує як ілюстрацію стверджувального чи заперечного плану.

Книга “Не лукавити словом” побудована з кількох розділів: *“Розвиваймо національне розмаїття світу”*, *“Чому москаль добром і лихом з козаком не ділився?”*, *“Чи відмовиться Росія від економічного поневолення України?”*, *“Якою мовою розмовляють росіяни в Росії, французи – у Франції, турки – в Туреччині?”*, *“Кому належить інформаційний простір в Україні?”*, *“Спілкуймося із Всевишнім рідною мовою!”*, *“Коли ж таки у своїй хаті буде й своя правда, і сила, і воля?”* Ці заголовки промовисто виявляють ставлення автора до сучасної дійсності. У першому розділі підкреслюється думка, що треба протистояти такому всеосяжному явищу, як глобалізація світу. Це особливо є важливим для України, яка, крім тиску глобалізаційних процесів, зазнає ще й особливого перманентного пресу з боку Росії. Українська нація зможе протистояти цим різноманітним зовнішнім та внутрішнім руйнівним силам тільки в тому разі, коли кожен її громадянин, українець усвідомить себе членом своєї великої родини, ідентифікує себе з українською нацією. Тільки тоді він буде готовий стати на захист національних інтересів своєї держави, її територіальної, економічної та політичної цілісності.

Розділ *“Чому москаль добром і лихом з козаком не ділився?”* автор книги розпочинає роздумами про Указ Президента України від 13 березня 2002 року *“Про відзначення 350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року”*. У радянські часи загальноприйнятою була думка, що Переяславська угода – це велике благо для України, що тільки в дружбі з “великим” російським народом Україна знайшла своє справжнє щастя і т. под. Насправді ж, як відзначає В. Лизанчук, *“Історія українського народу під Москвою – це довготривалий ланцюг поневолень, принижень, катувань, фізичного знищення, етнопсихологічного геноциду, безнастанного переслідування української мови, культури, духовності, тради-*

цій, звичаїв” тощо (40). У світлі Переяславського договору найменший порух України проти “союзу” з Росією розцінювався як ворожий акт, а всі ті, що самі боролися проти цієї „дружби“, або закликали боротися за незалежність України, оголошувалися найлютішими ворогами українського народу. Кожен, хто брав участь у визвольній антиросійській боротьбі або тільки був проти ідеї “возз’єднання”, одержував ярлик “мерзенного зрадника”, “ворожого ставленика”, “найлютішого ворога”, “буржуазного націоналіста”.

Від 1654 року вся політика Росії була спрямована на поневолення України, викоренення волелюбного козацького духу, нівеляцію її самобутності, асиміляцію її мови, знищення її багатовікової культури, фальсифікацію її історії. В. Лизанчук наводить у хронологічному порядку всі дати, роки, коли Росія здійснювала антиукраїнські акти. Це довгий перелік дат і підлих учинків “союзника”, це сумний мартиролог України, її мови і її культури.

Як видно з цього переліку, уже через два роки Москва порушила Переяславську угоду, уклавши з Польщею сепаратний мир. Саме в цьому договорі Олексій Романов заборонив друкувати українські книжки, називаючи їх “воровскими”, і погрожував карою смерті їх авторам та друкарям.

Ці погрози успішно здійснювалися як у період царизму, так і в радянський час. Терор в Україні не знав меж. Масові депортації українського населення, поголовний геноцид, або, як пише В.Лизанчук, “терор голодом” у 1932-33 рр., винищення української інтелігенції у 1934-38 рр., незліченні жертви під час Другої світової війни, голод 1947-48 років, винищення вояків УПА та виселення їх родин у Сибір, численні заборони української мови – усе це результат, наслідок “великої”, “віковичної” “дружби” між російським та українським народами, закладеної Переяславською угодою 1654 року. За 70 років радянської влади було знищено, як подає В. Лизанчук, 120 мільйонів безневинних людей, і понад третина з них – це українці. 350 років Україною бродить привид російського шовінізму, він і тепер нахабно пролазить в українські душі, в усі щілини українського життя. “Російський шовінізм, – зазначає автор, – всепроникний, як радіація. Він, мов ракова пухлина, душить Україну своїми смертоносними метастазами, що проростають крізь український суспільний організм” [212].

Тож постає логічне питання: чому радіти? Що святкувати? Найкращим відзначенням цієї дати було б проведення в усіх християнських (і не тільки) храмах панахид за померлими, убієнними, закатованими, замордованими, замученими українськими громадянами, яким за 350 років “дружби” з Росією “несть числа”. Автор зазначає, що святкування цієї події стало б не лише ще одним принизливим фактом колінкування перед Росією, а й виставило б молоду державу на світове посміховисько. “Хто, де і коли свої найбільші національні прорахунки вважав за свято?” – логічно запитує автор [69].

Цей сумний, повний яскравих фактів з 350-літньої історії України в “союзі” з Москвою розділ автор книги завершує твердженням, що “історичний час вимагає від кожного з нас, українців... зайняти чітку, однозначну, безкомпромісну позицію щодо національно-державних інтересів... Не маємо права не використати історичний шанс для здійснення одвічної мрії про реальну українську незалежність. Не використати цей шанс – злочинно супроти себе, родини, нації, держави” [93].

Цікавим, гострим, емоційним, багатим на фактаж є розділ “*Якою мовою розмовляють росіяни в Росії, французи – у Франції, турки – в Туреччині?*”

В. Лизанчук правильно зазначає, що мова є своєрідним синтезом усього національного, державницького, константою державної самодостатності, самобутності, самоцінності, оригінальності, тому мовне питання виходить за безпосередньо лінгвістичні межі і набуває гострого політичного, соціального, ідеологічного характеру [143]. Мова для кожного народу – це нервова система державного організму. Якщо у людини хвора нервова система, то хвора й людина. Якщо в державі не функціонує мова титульного народу, то така держава хвора й приречена на втрату національних і духовних особливостей, соборності та незалежності [144].

Завойовники, колонізатори починають колонізацію нищенням рідної мови поневолених народів – біороботами легше управляти. Ось тому так нахабно перешкоджає п’ята московська колона в Україні відродженню рідної мови українців [146]. “Московське ставлення до України було і, на жаль, залишається зневажливим, агресивним, спрямованим на плюндрування української освіти, науки, культури, мови, національних звичаїв, традицій, суспільно-економічних відносин, усього, що дихало і дихає українським духом”, підкреслює автор книги.

Апологети російського шовінізму в Україні, як уже зазначалося, постійно нав’язують державі другу “офіційну” мову – російську. Ба більше, навіть високі російські урядовці час від часу пропонують „узаконити“ російську мову в Україні. На питання, хто ж вимагає особливого статусу для російської мови в Україні, В. Лизанчук відповідає словами ветерана війни і праці В. Кондратенка: “Я впевнений, що це – та частина росіян, яка безнадійно хвора імпер-шовіністичним СНІДом, це люди, які вважають себе вищою расою. А якщо це українці – то це просто зрадники самого народу і держави, запродавці з рабською психологією” [199].

В. Лизанчук пише, що всі цивілізовані держави, які поважають себе, поважають і свою мову, оберігають і захищають її. Прикладом у цьому може служити Франція, Польща, Ізраїль, Німеччина, Росія. В Україні ж свою рідну мову ігнорують і зневажають.

Розділ “*Якою мовою розмовляють росіяни в Росії, французи – у Франції...*” досить великий за обсягом – майже 100 сторінок, тому проблем тут піднято багато. Закінчує ж його автор конкретними рекомендаціями щодо утвердження української мови, підвищення її авторитету серед громадян України. Основне, щоб цього захотіла українська влада.

Усілякої уваги в плані популяризації і захисту української мови, як уже відзначалося, заслуговують праці Івана Ющука, Олександра Пономаріва, а також Любові Струганець, Ірини Фаріон, Ольги Федик, Петра Федюка та деяких інших мовознавців. Численні схвальні відгуки отримала книга автора цих рядків “*Доля моєї мови*”, що вийшла з друку в 2004 році.

Тепер перед Україною, її державним керівництвом, національною елітою стоїть надзвичайно важливе завдання – утвердити українську національну мову, зробити престижним її використання. Є немало шляхів до подолання цієї проблеми, але основним, вирішальним чинником, який здатний кардинально змінити ситуацію, є зміна промосковських орієнтацій керівництва державою в мовній (і не тільки) політиці на орієнтації проукраїнські. В українському суспільстві в останні роки великі надії поклалися на вимріяного і в складній політичній боротьбі вибореного народного Президента Віктора Ющенка, який, будучи в душі твердим українцем і християнином, сам шанобливо ставиться до рідної мови і рідної культури, але через тотальний спротив недругів української державності, на жаль, не зміг забезпечити українській мові належного їй місця і статусу в українській державі.

UKRAINIAN SCHOLARS ON GUARD OF MOTHER WORD

M. P. Lesiuk

*Precarpathian National University by V. Stefanyk, 57 Shevchenko Street,
Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine; tel. + 380(342) 59-60-63*

The article deals with the discrimination of the Ukrainian language, its chauvinistic oppression on the part of the colonial Russian-Soviet regime and highlighting this problem in the works of Ukrainian linguists.

Key words: *assimilating policy, functioning of the Ukrainian language, protest of Ukrainian intelligentsia, protection and prestige of the mother tongue.*